

Dirk Van Engeland

Voor altijd DE WITTE. Jef Bruyninckx, Vlaamsch filmvedette en t.v.-pionier

Duffel (Den Grooten Duffelaar), 2005, 179 pp., geen ISBN, € 16,50 (België), € 20,- (Nederland) (inclusief verzending – rechtstreeks te bestellen bij dirk.vanengeland@vrt.be)

Op 15 januari 1995 overleed de 75-jarige televisieregisseur Jef Bruyninckx. Als hommage aan haar voormalige werknemer zond de Vlaamse televisie nog diezelfde dag *DE WITTE* (1934) uit. Het was immers die film die Bruyninckx in Vlaanderen onsterfelijk had gemaakt. *DE WITTE*, losjes gebaseerd op de succesvolle schelmenroman van de Vlaamse Heimatschrijver Ernest Claes, was een van de eerste Vlaamse geluidsfilms. Motor achter de productie waren producent-regisseur Jan Vanderheyden en zijn Duitse gezellin Edith Kiel. Die laatste nam naast het scenario ook de regie voor haar rekening maar trad om strategische redenen niet op de voorgrond.

De hoofdrolspeler, voluit Jozefius Bruyninckx, werd van kindsbeen af 'Jos' genoemd. Jan Vanderheyden herdoopte hem echter tot 'Jef', een in Vlaanderen meer gangbare voor naam die Bruyninckx nooit meer kwijt zou raken. De naamsverandering lijkt een detail maar geeft weer hoe doordacht de film gepromoot werd. En met succes: *DE WITTE* werd een box-

office hit en de vijftienjarige Bruyninckx een jeugdidoel. In de daaropvolgende jaren vertolkte Bruyninckx regelmatig rollen in andere films van Jan Vanderheyden en Edith Kiel. De ouder wordende Bruyninckx schatte zijn beperkte acteerprestaties echter correct in en besepte dat hij als 'jeune premier' een beperkte houdbaarheidsdatum had. Liever dan een onzekere acteercarrière uit te bouwen, besloot hij zich op het werk achter de schermen te concentreren. Bruyninckx groeide uit tot de vaste editor van Kiel en Vanderheyden. Die laatste moest zich na de Tweede Wereldoorlog verantwoorden voor de rol die hij speelde in de Duitse 'reorganisatie' van het Belgische filmwezen. Bruyninckx maakte intussen een internationale carrière bij Pathé (Brussel en Parijs), als editor van de in 1944-1950 zeer productieve Emil-Georges De Meyst.

Toen De Meyst er even het bijltje bij neerlegde, keerde Bruyninckx terug naar Vlaanderen. Hij werkte korte tijd opnieuw voor Kiel en Vanderheyden, maar groeide nadien uit tot een concurrent. Vanderheyden en Kiel raakten namelijk in onmin met financiers, die voortaan Bruyninckx inhuurden om gelijkaardige volksfilms te regisseren. Daarnaast verrichtte Bruyninckx allerlei opdrachten voor verscheidene firma's. Hij verzorgde bijvoorbeeld de Vlaamse dubbing van Bert Haanstra's *FANFARE* (1958). Films maken zonder een noemenswaardig budget was echter een frustrerende bezigheid. De losse opdrachten boden op langere termijn evenmin werkzekerheid. Op het einde van de jaren 1950 nam Bruyninckx daarom afscheid van de filmwereld en trad in vaste dienst van de openbare omroep, waarvoor hij voordien al in los verband had gewerkt. Hij zou er tot het einde van zijn loopbaan blijven, eerst als editor, later als regisseur. Achter de schermen was Bruyninckx verantwoordelijk voor klassiekers uit de Vlaamse televisiegeschiedenis, zoals de *EEN TEGEN ALLEN*-show en de *GASTON EN LEO*-revues. Bruyninckx regisseerde ook eenmalige shows rond internationale sterren: het hier besproken boek bevat bijvoorbeeld prachtige foto's van de regisseur met Tom Jones, Toon Hermans en Dalida.

Auteur Dirk Van Engeland is historicus, medewerker van het VRT-Beeldarchief en inwo-

ner van de Antwerpse gemeente Duffel. Redenen te over dus om een biografische schets te maken van dorpsgenoot Jef Bruyninckx. De auteur had toegang tot de in privé-handen verblijvende archieven van Vanderheyden en Kiel. Contacten met Bruyninckx' zoon en toegang tot de vrij schrale documentatie van de Vlaamse openbare omroep lieten toe het plaatje te vervolledigen. Het eindresultaat is een zeer feitelijk en soms anekdotisch verhaal, dat vooral de televisiecarrière van Bruyninckx noodgedwongen in vogelvucht behandelt. De personeelsdossiers van de openbare omroep werden in het verleden om privacyredenen immers 'gezuiverd' van persoonsgebonden informatie waardoor ontelbare historisch relevante documenten verloren gingen. De auteur dient daarom vaak op persknipsels en mondelinge overlevering te steunen.

Soms hecht Van Engeland nogal snel geloof aan 'bronnen' die in mijn ogen voorzichtiger geïnterpreteerd moeten worden. Zo is het eerder onaannemelijk dat Walt Disney in hoogst eigen persoon aan Bruyninckx, toen die samen met andere Belgen een bezoek aan de Amerikaanse filmwereld bracht, onmiddellijk een contract als editor aanbood (p. 103). Dat Hollywood, Parijs en andere filmcentra Bruyninckx na *DE WITTE* dadelijk wilden wegekopen om er een internationale ster van te maken (pp. 73-74) lijkt mij dan weer eerder toenmalige *promotalk* of aangedikte familieoverlevering dan geloofwaardig feitenmateriaal. Dit zijn echter details; globaal gaat Van Engeland zeer zorgvuldig met zijn bronnen om en nuanceert hij het belang van zijn hoofdpersoon en diens films voldoende.

Het uitgebreidste en interessantste hoofdstuk (pp. 28-74) van *Voor altijd DE WITTE* gaat natuurlijk over de film waar het allemaal mee begon. Van Engeland brengt een gedetailleerde en verhelderende analyse van de filmproductie en -receptie van *DE WITTE*. Dit relaas biedt een interessante aanvulling op de recente publicaties van Daniel Biltreyst en Sofie Van Bauwel over diezelfde film. Dat Van Engeland deze publicaties niet kende of niet meer in zijn analyse kon verwerken, belet hem ermee in dialoog te treden. Echt problematisch is dit echter niet; hun analyse loopt grotendeels parallel. 'Nieuwe' feiten die

Van Engeland aanbrengt, betreffen bijvoorbeeld het negatieve eindoordeel dat pater Felix Morlion, motor achter de Katholieke Filmactie, uiteindelijk over de film uitsprak. Ook interessant is dat de Belgische kardinaal Van Roey blijkbaar tussenbeide moest komen toen Bruyninckx' schooldirectie hem verzocht een andere school te zoeken. De filmrol zou de reputatie van hun katholieke college immers besmeuren. Anekdoten als deze schijnen zo onbeduidend dat ze in de plooiën van de geschiedenis dreigen te verdwijnen. Op een metaniveau zijn ze echter zeer betekenisvol voor lokale filmgeschiedenis, in dit geval voor een evaluatie van het maatschappelijke gevaar dat door vele katholieken in de jaren 1930 aan film werd toegekend. Juist dergelijke verhalen, door Van Engeland doorgaans kort maar treffend in een ruimere context geplaatst, maken dit boek tot een interessante bijdrage aan de geschiedenis van de Vlaamse film- en televisiegeschiedenis.

Roel Vande Winkel